

ÂŞIK ŞİİRİNDE AYETLEMELER

Doğan KAYA^{1 2}

ÖZ

Ayetleme, dini-tasavvufi Türk şiiri türlerinden biri olup surelerin ve bu çerçevede ayetlerin konu edildiği şiirlerdir. Hece vezni ile ve daha ziyade dörtlüklerle ortaya konulan bu örneklerin ilki Nesimî'ye aittir. Bu tarz şiirleri, Alevî-Bektaşî inanca sahip şairler söylemişlerdir. En çok Fatiha, Kevser ve İhlâs Sureleri ele alınmıştır. Ayetlemelerde ya başlı başına bir sure ya da birkaç sure konu edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Kuran, Ayet, Aşık Tarzı Şiir.

Dini-Tasavvufi Türk şiirinde ortaya konulan ürünler muhtevalarına göre çeşitli başlıklar altında toplanabilir. Bunlar; yaratıcı olan Allah'ı, başta Hz. Muhammet olmak üzere peygamberleri, din büyüklerini ve tasavvufi düşünceyi konu edinen şiirlerdir. Konu ile ilgili olarak bugüne kadar yapılmış olan çalışmalarda söz konusu şiirler, özelliklerine göre elliden fazla başlık altında gösterilmişse de eksiklerinin olduğu muhakkaktır. İlerleyen zaman içerisinde yapılacak olan çalışmalarla bu eksikliklerin giderileceğine inanıyoruz. Biz de bu çalışmamızda yeni bir tür olarak gördüğümüz ve adına "Ayetleme" dediğimiz bir şiir türünü tanıtacağız.

Ayetleme, Kuran'daki surelerin ayet ayet hatta kelime kelime ele alınıp bunların inanç ve düşünce ile birleştirildiği, yorumlandığı şiir türüdür. "Ayetleme" terimi ilim âlemine ilk defa tarafımızdan teklif edilmiştir ve bu konudaki ilk çalışma da tarafımızdan ortaya konulmuştur. (Kaya, 2007: 211-218) Kitap bütünlüğünde yapılmış ilk çalışma da Mehmet Temizkan'a aittir (Temizkan, 2015).

Edebiyatımızda, ayetleme türündeki ilk şiir Nesimî'ye aittir. Elimizde bunu XVI. yüzyıl şairlerinden Viranî ile Kalender Baba'nın şiirleri takip etmektedir.

Elimizde 33 şaire ait 51 ayetleme bulunmaktadır. Bu şairlerin başlıcaları; Ali Haydar, Azmi, Bayburtlu Hicranî, Budala İsmail, Deli Boran (2), Edip Harabî (2), Fedayî, Feyzi, Hacı Sıtkı Gök, Hakverdi, Haydar, Hüznî, İsmail, Kalender Baba, Kul Deryâî, Kul Hüseyin, Kul Nesimi (2), Kul Şirin, Mahzunî, Mehmet Kızılgöz (2), Musa Tektaş, Nimri Dede, Ozan Karagülle, Rıza, Ruhsatî, Rûsvayî (2), Sefil Ahmed (2), Sefil Ali (3), Selmanî (5), Seyyid Süleyman (2), Veli (2), Viranî / Viran Abdal (5), Yemini'dir.

Söz konusu şairlerin - Ruhsatî ve Bayburtlu Hicranî hariç- tamamının Alevî - Bektaşî kimliğe sahip oluşu dikkat çekicidir. Ruhsatî her ne kadar Nakşibendî tarikatına mensup ise de bir Bektaşî şairi gibi pek çok şiirinde Ehl-i Beyt'ten, Kerbelâ hadisesinden ve Hacı Bektaş Veli'den söz etmiş birisidir. Bundandır ki tavır itibarıyla diğerlerinden pek farklı durum sergilememiştir. Niçin salt bu şairlerin ayetleme söyledikleri iki sebebe bağlanabilir: Bu kimliğe sahip şairlerin medrese erbabının etkisinde ve baskında olmamalarının yani Sünnî inanca sahip şairlere göre kendilerini rahat hissetmelerinin rolünü göz ardı etmemek gerekir. Diğer sebep olarak da bu şairlerin kendilerini İslâm inancının içinde olmalarını ima etmeleri düşünce ve gayretini gösterebiliriz.

Acaba şairleri bu şekilde şiir söylemeye yönelten sebep nedir? Bize göre bunun sebebi; inanç ve düşüncenin temayülünden başka bir şey olamaz. Şairler daha çok bildiği ve önemseydiği sureleri, düşünce ve inançları çerçevesinde kendince yorumlayıp veya birtakım yaklaşımlar sergileyerek, bir bakıma, topluma bu doğrultuda mesaj vermeye çalışmışlardır.

Konu olarak, Kuran'daki 114 surenin içinde daha ziyade Fatiha, Kevser ve İhlâs ve Nur Sureleri ele alınmıştır. Özellikle bu surelerin şiire konu edilmesinin sebebi de söz konusu surelerin özellik göstermelerinden kaynaklanmaktadır.

Fatiha Suresi, Kuran-ı Kerim'in özeti olarak kabul edilir. Hem Mekke'de hem Medine'de iki defa nazil olduğu ve yedi ayetten oluştuğu için Sebû'l-Mesanî, Kuran'ın başında bulunduğu için Ümmü'l- Kur'an "Kuran'ın anası", Kuran'ın önsözü durumunda olduğu için Sure-i Delle de denilir. İçinde Allah'ın beş ismi (Allah, Rabbü'l-Âlemin, Er-rahman, Er-rahîm, Maliki yevmüddîn) bulunmaktadır (İmam-ı Yafi, 1980: 65-75).

¹ Makale geliş tarihi: 03.03.2016; Makale kabul tarihi: 30.04.2016

² Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Bölümü.

İhlâs Suresi, Mekke döneminde inmiş olup dört ayeti bulunmaktadır. Kur'an'ın üçte birine bedel olduğu, bu sureyi ihlâs ile okuyan kişinin cesedini Allah'ın Cehenneme koymayacağına inanılır (İmam-ı Yafî, 1980: 562). İslâm'ın üç temel esası vardır. Bunlar; iman, ibadet, ahlaktır. Kuran'ın üçte biri denilmekle bir bakıma buna işaret edilmektedir.

Kevser Suresini yazdırıp üzerinde taşıyan kimselerin tehlikelere karşı emin olacağı inancı vardır (İmam-ı Yafî, 1980: 561). Peygamberimizin üstün özellikleri hatırlatılmaktadır ve ön plana çıkarılmaktadır.

Ayetlemeler, muhteva olarak iki farklı şekilde ortaya konulmuştur.

- a) **Fatiha Suresinin Kullanıldığı Ayetlemeler:** Ele alınan sure, ayetlere ve kelimelere bölünerek ve her bir sözün yanında inanç, kanaat ve düşüncenin yansıtıldığı birtakım ifadeler yer verilir, surenin tamamlanmasıyla şiir de sona erdirilir. Elimizde 18 örnek bulunmaktadır. Bunlar; Azmi, Hakverdi, Kul Deryâî, Kul Şirin, Mahzunî, Mehmet Kızılgöz, Nimri Dede, Rûsvayî, Sefil Ahmet, Sefil Ali, Selmanî (3), Seyyid Süleyman, Veli (2), Viranî, Yemini'dir.
- b) **Fatiha ve İhlâs Surelerin Kullanıldığı Ayetlemeler:** Hem Fatiha hem de İhlâs surelerine yer verilen ayetlemelerdir. Elimizde Ali Haydar ve Feyzi'ye ait olmak üzere iki örnek vardır.
- c) **Fatiha ve Kevser Surelerin Kullanıldığı Ayetlemeler:** Fatiha Suresi ile Kevser Suresi'nin söylendiği ayetlemelerdir. Haydar mahlaslı şairin bir şiiri bu tarza örnek bir şiirdir.
- d) **İhlâs Suresinin Kullanıldığı Ayetlemeler:** Sadece İhlâs suresinin yer aldığı ayetlemedir. Fatiha Suresinden sonra en fazla İhlâs Suresi konu edilmiştir. Elimizde 12 örnek bulunmaktadır. Deli Boran, Edip Harabî, Fedayî, İsmail, Kul Nesimi, Ozan Karagülle, Rıza, Ruhsatî, Sefil Ali ve Viranî (3).
- e) **Nur Suresinin Kullanıldığı Ayetlemeler:** Elimizde, toplam 64 ayet olan Nur Suresi'nin 35. ayetinin kullanıldığı ayetleme mevcuttur. Ayetleme Tokatlı Selmanî'ye aittir.
- f) **Muhtelif Surelere Ait İbarelere Yer Verildiği Ayetlemeler:** Birkaç surenin konu edildiği ayetlemeler: Bu tip ayetlemelerde sözler, tek tek ele alınmayıp surenin adı veya ilk kelimesi söz konusu edilir. Çoğunlukla surenin başındaki (Elem neşrahleke - İnşirah, Elham-Fatiha, Elif-lam-Bakara, Hel etâ-İnsan, İnnâ fetehnâ-Fetih, Kul hüvallah - İhlâs, Tebbet-Leheb, Ve'd-duha-Duha, Ve'-ş- şemsi-Şems, Yasin-Yasin, Ekrarü'n-nas fehüm-i lâ yu'minûn-Bakara, Vasiyyüküm lâ'elleküm tuf'lihûn-Bakara, Innâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn-Bakara, Resulehum fa- hüm lehu münkirûn-Mü'miûn, Lânetullâhı ale'z-zâlimîn-Araf) gibi ilgili söz veya sözler söylenmekle yetinilir. Bazen de (Ayete'l- Kürsî-Bakara) örneğinde olduğu gibi bir surenin içinde yer alan ve özel bir adla adlandırılan ayetin adı zikredilir. Budala İsmail, Deli Boran, Edip Harabî, Hacı Sıtkı Gök, Bayburtlu Hicranî, Hüznî, Kalender Baba, Kul Hüseyin, Kul Nesimi, Mehmet Kızılgöz, Musa, Sefil Ali, Selmanî, Seyyid Süleyman, Viranî gibi şairlere ait 15 şiir tespit ettik.
- g) **Türkçe Ayetleme:** Fatiha Suresi'nin Türkçe mealini şiirde kullanıldığı da olmuştur. Elimizde bu tarzda ortaya konulmuş bir Rûsvayî'ye ait bir şiir bulunmaktadır.
- h) **Sübhanke duasının kullanıldığı şiir:** Her ne kadar ayet olmasa da hemen herkesçe bilinen Sübhanke duasının da tıpkı ayet/sure gibi şiirde işlendiği olmuştur. Sefil Ahmed'in şiiri bu tarzdadır.

Kimi ayetlemelerde ayetlerin yanı sıra hadislerle de yer verilmiştir.

Ayetlemeler, ayetlere yer verilen bir şiir türüdür. Şekil olarak farklılıklar gösterirler. Burada kaydettiğimiz 51 şiirin çoğu koşma tarzında ve 11 hece ile vücuda getirilmiştir. İçlerinde divanî tarzda veya aruzla yazılmış olanlar da vardır. Şiirlerin şairlerine göre teknik özellikleri şöyledir:

1. Azmi-10 dörtlük, 11 hece,
2. Hakverdi-6 dörtlük, 11 hece,
3. Kul Deryaî-8 dörtlük, 11 hece,
4. Kul Şirin-6 dörtlük, 11 hece,
5. Mahzunî-7 dörtlük, 11 hece,
6. Mehmet Kızılgöz-6. dörtlük, 11 hece,
7. Nimri Dede-6. dörtlük, 11 hece,
8. Rûsvayî-5 dörtlük, 11 hece,
9. Sefil Ahmet-5 dörtlük, 11 hece,
10. Sefil Ali-8 dörtlük, 11 hece,
11. Selmanî- 5 dörtlük, 15 hece. (dörtlü- kivan),
12. Selmanî-5 dörtlük, 11 hece,
13. Selmanî-5 dörtlük, 15 hece (dörtlü- kivan),
14. Seyyid Süleyman-9 dörtlük, 11 hece,
15. Veli-7 dörtlük, 11 hece,
16. Veli-7 dörtlük, 11 hece,
17. Viranî-9 dörtlük, 11 hece,
18. Yeminî-10 dörtlük, 11 hece,
19. Ali Haydar-11 dörtlük, 11 hece,
20. Feyzi-7 dörtlük, 11 hece,
21. Haydar-6 dörtlük, 11 hece,
22. Deli Boran-5 bent, 15 hece.(divani),
23. Edip Harabî- 7 dörtlük, 8 hece,
24. Fedayî-6 dörtlük, 11 hece,
25. İsmail-8 dörtlük, 16 hece (divan),
26. Kul Nesimi-7 beyit aruz (3 fâilatün, 1 fâilün),
27. Ozan Karagülle-6 dörtlük, 8 hece,
28. Rıza-4 dörtlük, 11 hece,
29. Ruhsatî-3 dörtlük, 15 hece.
30. Sefil Ali-7 dörtlük, 11 hece,
31. Viranî- 3 dörtlük, 11 hece,
32. Viranî-7 dörtlük, 8 hece,
33. Viran Abdal-8 dörtlük, 11 hece,
34. Selmanî-5 dörtlük, 11 hece,
35. Budala İsmail-6 dörtlük, 11 hece,
36. Deli Boran-6 dörtlük, 11 hece,
37. Edip Harabî-5 dörtlük, 11 hece,
38. Hacı Sıtkı Gök-9 dörtlük, 11 hece,
39. Bayburtlu Hicranî-7 dörtlük, 11 hece,
40. Hüznî-3 dörtlük, 11 hece,
41. Kalender Baba-5 dörtlük, 11 hece,
42. Kul Hüseyin-3 dörtlük, 11 hece,
43. Kul Nesimi-5 dörtlük, 11 hece,
44. Mehmet Kızılgöz-5 dörtlük, 11 hece,
45. Musa Tektaş-9 dörtlük, 11 hece,
46. Sefil Ali-12 dörtlük, 15 hece (divan),
47. Selmanî-5 dörtlük, 11 hece,
48. Seyyid Süleyman-5 dörtlük, 11 hece,
49. Viranî-5 beyit, 11 hece,
50. Rûsvayî-3 dörtlük, 14 hece,
51. Sefil Ahmet-5 dörtlük, 11 hece.

On bir heceli şiirlerde, ayetteki bir sözün aslının bozulmayacağından dolayı bazı mısralarda hece sayısı 12, 13 hatta 14 heceye kadar çıkabilmektedir. Bu durum sekiz heceli şiirlerde de görülür. İşte birkaç örnek:

Örnek:

Ve fethü'n karib Ca'fer yolu görünür (Budala İsmail) 12 hece
Ve iyyâke nestaîn okumuş gördüm (Haydar) 12 hece
İhdina's-sırâta erdim melekler ile (Haydar) 13 hece
İnna a'tayna okutayım Kur'an'ı (Haydar) 12 hece
Fesalli lirabbike sorup geçeni (Haydar) 12 hece
İnne şânieke okudum melekler ile (Haydar) 14 hece
Elhamdü Muhammed lâilâhe Murtaza (Viranî) 13 hece
El-hamdü li'l-lahi Rabbi'l-âlemîn dedik (Kızılgöz) 13 hece
Velemyekün lehü küfüven ahadsin (Harabî-Şiirin aslı sekiz hecedir.)

Ayetleme türünde, şairlerin sözlere anlam yüklemeleri farklılık gösterir. Sözcüleri Fatiha Suresinin iki ayeti şu şekilde ele alınmıştır:

Elhamdülillahi:

Budala İsmail: "Şükür gördüm de bildim",

Haydar- "Elime aldım",

Veli: "Bulduk hüdâyı, Viranî: "Muhammed"

Rabbü'l-Âlemin:

Budala İsmail: "Hak yola geldim",

Haydar: "Aradım buldum", Veli: "Olduk gedayi"

Er-rahmanirrahim:

Budala İsmail: "Rahmet buldum.",

Veli: "Verdik nidayı", Viranî: "İmam Hüseyin'e ermeyen"

SONUÇ:

Bu bilgilerden hareketle sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Dini-Tasavvufî Halk Şiirinde işlenen konulara bağlı olarak pek çok tür ortaya çıkmıştır. Devriye, Düvaz, Hikmet, İlâhî, Maktel, Medednâme, Miraciye, Münâcaat, Na't,

Nefes, Nutuk, Şathiye, Tevhid bunlardan ilk aklımıza gelenlerdir. Örnekleri var olup da bugüne kadar üzerinde durulmayan başka türlerin var olduğu da bir gerçektir. Burada tanıtmaya çalıştığımız "Ayetleme" terimi de sözünü ettiğimiz örnekler içindedir.

Kültürümüzde ilk ayetleme örneğine Nesimî'de rastlanır. Onu XVI. yüzyıl şairlerinden Viranî ve Kalender Baba'nın şiirleri izler.

Ayetleme söyleyen şairlerin büyük çoğunluğu Alevî-Bektaşî inancına sahip şairlerdir.

Tespit edebildiğimiz 33 şaire ait 51 ayetlemede en çok Fatiha Suresi (18 örnek) ve İhlâs Suresi (12 örnek) bulunmaktadır. Bazı ayetlemelerde Fatiha ve İhlâs, Fatiha ve Kevser gibi iki ayet söz konusu edilmiştir. Bir şiirde de Nûr suresinin bir ayetine yer verilmiştir.

Bazı ayetlemelerde birkaç sureye ait ibareler kullanılmıştır. Sure başlı başına ele alınmayıp surenin adı veya ilk kelimesine yer verilmiştir. Bu sureler; Fatiha, Bakara, Duha, Fetih, İhlâs, İnsan, İnşirah, Şems, Tebbet, Yasin, Mü'miün sureleridir.

Bu kısa incelememizde bulabildiğimiz örneklerin bu sayıyla sınırlı olduğunu sanmıyoruz. Yapılacak diğer çalışmalarla ayetleme türündeki örneklerin ve bunun yanında diğer bazı türlerin de ortaya çıkacağı ümidini taşımaktayız.

METİNLER:

a) Fatiha Suresinin Kullanıldığı Ayetlemeler

-1-

Azmi (Fakir Azmi, Çorum yöresi, XIX. Yüzyıl)

Ba-i Bismillah'ı bilmeyen faki

Fatiha³ okusa imam olamaz

Elhamdü Muhammet lillahi Murtaza

İkisin bir bilmez hakkı bulamaz

Rabbil âlemin Haticet-ül Kübra

Makbul salâvattır Fatıma Zehra

Errahmandan murat hulk-ı ırıza

Bahre girmeyenler dürrü bilemez

Errahîm imam Hasan'a ermeyen

İsmin bilip Hüseyin'i görmeyen

İkrar verip bi'atına girmeyen

Nefs-i hayal geçip amel kılamaz

Mâliki yevmiddin Zeynel Aba'dır

Muhammetü'l- Bakır fahr-ı nûmadır

Batını bi-âlimlere amadır

Yüz sene okusa âlim olamaz

İyyake na'büdü Cafer-i Sadık

Onların yoluna serimiz koduk

Marifet abında cesedi yuduk

Murdar olan kalp aynasın silemez

Varlık hakkın biz bir etna kuluyuz

Ve iyyake Kâzım'ın bendesiyiz

Neste'in Rıza yolunda ölüyüz

Şükür cenazemizi teccal kılamaz

İhtines sıratı müstakim bilmeyen

Naki'nin nutkundan haber almayan

Sücudî'l-azime secde kılmayan

Namazı fasıktır mihrap bulamaz

Sıratallezine Askeri beyan

On dört Masumu Pâk bunlarda ayan

En'amte aleyhim Mehdi'dir iman

Münkir secde edip narhı alamaz

Fatiha rumuzun bilmeyen nadan

Gayrilmağdûbiye secdeyi eden

Hünkâr-ı Veli'den gayrıya giden

Asıl hekim bulup ilaç alamaz

Aleyhim ve leddallin eyledi dur

Medet mürvet yetiş hazireti pir

Muhammet ümmeti hamdulillah bir

Azmi gayrılardan derman bulamaz (Ali Cem Akbulut Arşivi)

-2-

Hakverdi (Kırıkkale-Koçubaba Köyü, 1882-1956)

Tebareke Allah bir cemal gördüm
Hak mizan kurulmuş hayır şer tartar
Elhamdülillahi divana durdum
Muhammed Mustafa el-aman kurtar

Rabbilâlemîn ben piri gördüm
Errahmanir'rahîm ikrarım verdim
Ali'm Hasan Hüseyin sen eyle yardım
Şimdi derdim eskisinden beş beter

Mâlikî yevmiddîn her iki gözüm
Hakk'ın divanında bir olur sözüm
Zeynel, Bakır, Cafer nazım niyazım
Açıldı yâreler pek zarım artar

İyyake na'büdü gonca gülümüz
Ve iyyake neste'în bil halimiz
Kazım İrıza'dan doğru yolumuz
Taki'den Naki'den cümbüşüm artar

İhdînes sıratel müstakîm oldu
Sıratallezîne aklımı aldı
En'amte aleyhim Askeri geldi
İnşallah şavkı cihanı tutar

Gayrilmağdubi aleyhim yerin buldu
Ve leddallîn amin mehdi de hatm oldu
Şu dünyada hiç ölmedik kim kaldı
Hakverdi'ye üç beş arşın bez yeter (Ali Cem Akbulut Arşivi)

-3-

Kul Deryâî (Sabri Durukan, Sivas-Karaçayır, 1940-)

Hak'tan emrolundu ol İkra Bismi
"Beli" dedik Yâ ilahi el-aman
Ş'ol Ezazil oldu Adem'in hasmı
"Beli" dedik Yâ İlâhi el-aman

Ol Hakk'a ikrarı vermişiz nice
Seyyide'l-Mürselin kalplerde yüce
Gündüz hayalimde düşümde gece
"Ulu" dedik Yâ İlâhi el-aman

Elhamdülillahi erdim Rabb'ime
Rabbilâlemîni alım virdime
Errahmanir'rahîm geldik yardıma
"Alî" dedik Yâ İlâhi el-aman

Mâlikî yevmiddîn dedik aşkına
İyyake na'büdü yardım düşküne
Ve iyyake neste'în kaldı müşküle
"Ulu" dedik Yâ İlâhi el-aman

İhdines sıratel müstakîm Ali
Sıratallezîne demişiz "Beli"
En'amte aleyhim bilmişiz yolu
"Veli" dedik Yâ İlâhi el-aman

Gayril mağdûbi aleyhim dedik
Ve leddallîn mürvet cismimiz yuduk
Bağlandık eleste ikrara durduk
"Yolu" dedik Yâ İlâhi el-aman

Böyle sürüp geldim Kalübeli'den
Kul olunduk ululardan uludan
Bizler böyle gördük gerçek veliden
"Ali" dedik Yâ İlâhi el-aman

Eleztü bezminde dedik tevella
Münkire zalime olduk teberra
Ol Kalubeli'den geldik ikrara
"Ulu" dedik Yâ İlâhi el-aman

Hümdülillah yazdık yedi ayeti
Hak aşkına amadeyiz niyeti
Perişandır Ozan Derya gayeti
"Hali" dedik Yâ İlâhi el-aman
(Doğan Kaya derlemesi, 22 Kasım 2015)

-4-

Kul Şirin (Murtaza Şirin, Malatya-Hekimhan- Hasan Çelebi Bucağı, 1943)

Evrende bulunan tüm güzellikte
Seni gördüm seni buldum sen vardın
Vücutta damarda bütün ilikte
Kanı gördüm kanı buldum sen vardın

Ez-Zahir'sin gören göze var oldun
El-Batın'sın sır içinde sır oldun
El Gafur'sun cümle cana yâr oldun
Cam gördüm canı buldum sen vardın

Besmele'de koruyucu silahımsın
Elhamdullillahta rabbil âlemsin
Errahmanir'rahîm Levhü kalemsin besledim
Teni gördüm teni buldum sen vardın

Mâlikî yevmiddîn dinsic imansın
İyyake na'budü sahip zamansın
Ve iyyake nesta'inde yâransın
Dini gördüm dini buldum sen vardın

İhdines sıratel müstakîmsin hak
Sıratallezîne ene'l-hak mutlak
En'amte aleyhim ameline bak
Beni gördüm beni buldum sen vardın

Gayril mağdûbi aleyhim aman
Ve leddallîn dedim etmedim güman
Kul Şirinî dedi On iki İmam
O'nu gördüm O'nu buldum sen vardın
(Turan-Uysal-Kadir-Uğur-Sarıyıldız 2010:410-411)

-5-

Mahzunî (Sivas-Kangal/Yellice köyü, 1869-1942)

Ta Kalü belâ'dan duyduk hitabı
Sıdk ile yetirdik ahdi imânı
Ba-yi Bismillah'tan aldık cevabı
Teslim edip Hakk'a verdik bu cânı

Elhamdülillahi Rabbil âlemîn
Er-rahmanir'rahîm hâlikü'l muin
Okurum ismini Kur'an-ı mübîn
Mâlikî yevmiddîn Şah-ı Merdanı

İyyake na'büdü hüda-nullah
Ve iyyake neste'în Hak Aliyullah
İhdines sıratel müstakîm'i rah
Buyurdu tevhîd-i kadîm erkânı

Sırâtellezinden aldık haberi
En'amte aleyhim içtik kevseri
Varlığı terk edip sevdik Hayder'i
On iki İmam'ın olduk kurbanı

Gayrilmağdub gör aleyhin ey can
Ve leddâllîn oku vahdete inan
Bir gönülde olmaz küfr ile iman
Biz bir bildik iman ile Kur'an'ı

Altı bin altı yüz altmış altı âyet
Yüz on dört sureye biz de kıraat
"Ayın Lam Ye" ile bulduk selâmet
Aradan kaldırdık şekki gümanı

Ehad ile Ahmed ikisi birdir
İmam'ı Kur'an'dan ayıran kördür
Cümle hikmet kudret Ali'de sırdır
Mahzunî böylece eyler imanı
(Doğan Kaya Arşivi)

-6-

Mehmet Kızılköz (1944, Sivas-Yıldızeli/ Davulalan köyü)

Ta Kalübelâ'dan inanıp geldik
Ba-yı Bismillah'tan imanımız var
Pire teslim olup ummana daldık
Nice mahlûkattan gümanımız var

Elhamdü lillahi rabbil âlemîn dedik
Errahmanir'rahîm Hakk'ı bir bildik
Okuduk Kur'an'da ismini bulduk

Mâlikî yevmiddîn Sübhan'ımız var

İyyake na'büdü okurum başta
İyyake neste'în göründü kaşta
İhdines sıratel müstakîm dişte
Tevhid-i kadimde üryanımız var

Sıratallezîn'den geçtik o yana
En'amte aleyhim nefse doyana
Kibiri terk ettik geldik bu yana
Şah-ı velâyete püryanımız var

Gayril mağdûbi'ye bağlandık heman
Ve leddalîn dedik kalmadı güman
Ya hu bu meydanda olur mu yalan
Her iki cihanda bir yârimiz var

Mustafa, Murtaza ikisi birdir
Bunu fark etmeyen seyreden kördür
Cümle hikmet kudrat bunlarda sırdır
Mehmet Kızılgöz'üm meydanımız var
(Doğan Kaya Arşivi)

-7-

Nimri Dede (Pınarlar köyü- Keban / Elazığ, 1909-1986)

Bismillah sırrında bi külli mevcut
Kemal ü zevalle onda mevcuttur
Elhamdülillahi rabbil âlemîn
Men arefi duyan canda gizlidir

Errahmânir'rahîm her iki cihan
Bunlar ile sabit görünür heman
Mâlikî yevmiddîn ol hâkim sultan
Maden nebat ab ü nanda gizlidir

İyyake na'budü Allah da fândir
Bunun iktizası edep erkândır
Ve iyyake neste'în ulu seyrandır
Hakk'a yakın olan canda gizlidir

İhdinessıratel mustakîm cana
Hidayet bundadır iki cihana
Yedi hatt'istiva vechi insana
Kün emri kâf ile nun'da gizlidir

Sıratallezîne en'amte aleyhim
Bundan zuhur etti şems ile mahım
Bize şefaât kıl ey padişahım
Bu sırr-ı nübüvvet sende gizlidir

Gayrilmağdûbi aleyhim ve leddal
Lîn'den kurtulana olmaz kıyl ü kal
Ey Dede gel sen de bu ummana dal
Hak külliyatıyla bunda gizlidir
(Buran, 2006: 193-194)

-8-

Rüsvayî (Ali Cem Akbulut, Merzifon, 1978-)

Bismillah vird eyle işin önünde
Errahmânir'rahîm bahşeder emin
Hidayet bulursun oku sonunda
Elhamdü lillahi rabbil âlemîn

Errahman bağışlar errahîm korur
Mâlikî yevmiddîn masuma sürur
Sadıklar fark eder ahdinde durur
İyyake na'büdü işleği mümin

Ve iyyake neste'indir münacat
İhdines sıratı müstakîm murat
Sıratıllezîne en'amte necat
Aleyhim şanında berat var yemin

Gayril mağdûbiden olagör gayrı
Aleyhim dünyada ahrette sayrı
Ve leddallînlerin bulunmaz hayrı
Hitam Allah Allah veyahut âmin

Rüsvaî'yim dilli Kuran gedası
Ariflerin kâmillerin gıdası
Yedi ayet âşıkların sedası
Sıdk ile okursan titrer gök zemin
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

-9-

Sefil Ahmed (Amasya-Yamadılı)

Elhamdülillah sebakım okurum
Rabbil âlemîn Hûda kerimdir
Errahmânir'rahîm gamı çekerim
Mâlikî yevmiddîn elde varımdır
Dört kitap almışım bir azim beğden
İyyake na'büdü inmiştir göğden
Ve iyyake nesta'în okurum ağdan
İhdines kalbimde gizli sırrımdır

Sıratel müstakîm virdimdir gayet
Sıratıllezîne eyledim biat
Muhammet Ali hakkında indi ayet
En'amte aleyhim sadık yârimdir
Gayril mağdûbi sırdan geldi zuhura
Yaralıyım dayanamam kahıra
Şükür Mevlâ'm tellal etti zahire
Aleyhim dilimde tatlı nurumdur

Sefil Ahmed eder arzum pirimde
Kimse bilmez bir dalga var serimde
Ve leddallîn sırrımdır bu şarımda
Âmin demek benim özge kârımdır
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

-10-

Sefil Ali (Çorum-Boğazkale-Yazır köyü, 1790-1867)

Elhamdü lillâhı Kul hüvellâh'ı
Cümle ayetlere baş olmadı mı
Rabbil âlemindir âlemler şahı
Müminler kalbinde hoş olmadı mı

Errahmânir rahim arşın binası
Mâlikî yevmiddin elif anası
İyyâke na'büdüye inanmadı asi
Münkirin kalbi taş olmadı mı

Ve iyyâke neste'în hatmi Kur'an'ım
İhdines derdime derman verenim
Sırâtel müstakim dinim imanım
Mümine farz olan beş olmadı mı

Sırâtellezîne sırat mizanda
Küllü günahları af eder anda
Hatemini gördü aslan ağzında
Miraç'ta dostuna düş olmadı mı

En'amte aleyhim âhır zamanı
Budur cümle âlemin dini imanı
Aşkın şarabından Kevser sunanı
Hep âşıklar ondan coş olmadı mı

Gayrılmağdûbi aleyhim Ali den medet
Ve leddâllin derim isterim imdat
Cömertsin sultanım elaman Mürvet
İsmin cümle âleme baş olmadı mı

Âminde salâvatı kalbinden koyma
Muhammed, Ali'yi virdinden koyma
Sırrını beyan edip nadana deme
Nadan kavmi olan boş olmadı mı

Sefil Ali yüz çevirme biattan
Dört kitap yazıldı yedi ayetten
Muhammed, Ali yi sevdim gayetten
Ehad ismi cümleye baş olmadı mı
(Çevik, 2007: 34-35)

-11-

Selmanî (Tokat-Almus-Kuruseki Köyü, 1934-)

Be altında bir noktadır gör Ba-yı Bismillah
Okuyup yedi ayeti bil Elhamdülillah
Rabbil âlemine odur âlemin rabbisi hem
Errahmanir'rahim deyip vird et celilillahı

Mâlikiiyevmiddin dendi dinine Muhammed'in
İyyake na'budü şahtır ve iyyake neste'în
İhdinessıratel müstakimdir sıratallezin
En'amte aleyhim dedik iştik sebilullahı

Gayrilmağdûbi aleyhim hem ve leddalîn hümam
Emin denildi anda olur Fatiha tamam
Bu ayetin tefsiridir işte On iki İmam
Can u dilden methedelim Ehl-i Beytullah'ı

Yedi esma yedi nüsha yedi ayetü'l-kitap
Elif Lâm Mim Ra tilkeden aldık manayı hitap
Fatiha içre okuduk şah-ı şems ü mahitâb
Dilimizde teşbih ettik ondan Aliyyullah'ı

Ey Selmanî ta ezelden mümine ikrar odur
İmanım var gümanım yok Haydar-ı Kerar odur
Ali olan Veli olan Hazret-i Hünkâr odur
Veliyullah'ta bulmuşuz Yed-i yedullah'ı
(Selmanî, 2008: 53)

-12-

Selmanî (Tokat-Almus-Kuruseki Köyü, 1934-)
Ta ezelden bir noktaya bağlandık
Okuduk ismini Şah-ı Merdan'ın
Sırr-ı lâ-mekanda durduk eğlendik
Olmuşuz gulamı şîr-i Yazdan'ın

Elhamdülillahi rabbil âlemîn
Errahmanir'rahîm ilm-i âdemin
Mâlikî yevmiddîn Şah'ım hatemin
İyyake na'budü fazl-ı Hüda'nın

Ve iyyake neste'în ihdines olduk
Sırâtel müstakîm yolunu bulduk
Sırâtallezînden haberin aldık
En'amte aleyhim Zat-ı Kübra'nın

Gayrilmağdûbi gör geçtik gayrdan
Aleyhim ve leddallîn Şah-ı şehidân
Fatiha Suresi'n beyanın eden
Hemdemi bulmuşuz Âl-i Aba'nın

Selmanî Fatiha okugil tamam
Cihanın nurudur ol iki hümam
Yardımcımız olsun On iki İmam
Kulu kurbanıyız On iki İmam'ın
(Selmanî, 2008: 86)

-13-

Selmanî (Tokat-Almus-Kuruseki Köyü, 1934-)
Lâilâhe ill'Ali'dir Ba-yı Bismillah'ımız
Lâilâhe ill'Ali'dir Elhamdülillahımız
Lâilâhe ill'Ali'dir Rabbil âlemîne hem
Lâilâhe ill'Ali'dir hak habibullahımız

Lâilâhe ill'Ali'dir bil Errahmanir'rahîm
Lâilâhe ill'Ali'dir Mâliki yevmiddîn mim
Lâilâhe ill'Ali'dir İyyake na'budü him
Lâilâhe ill'Ali'dir ol Resullullah'ımız

Lâilâhe ill'Ali'dir ve iyyake neste'în
Lâilâhe ill'Ali'dir ihdînes olan hemîn
Lâilâhe ill'Ali'dir sıratel müstakîm din
Lâilâhe ill'Ali'dir dört kitabullahımız

Lâilâhe ill'Ali'dir sıratallezîne kim
Lâilâhe ill'Ali'dir hem en'amte aleyhim
Lâilâhe ill'Ali'dir gayril mağdûbi şemim
Lâilâhe ill'Ali'dir küntü kenzullahımız

Lâilâhe ill'Ali'dir Selmanî ol aleyhim
Lâilâhe ill'Ali'dir ve leddallîni ilahım
Lâilâhe ill'Ali'dir yine şems ile mahım
Lâilâhe ill'Ali'dir vech ü vechullahımız
(Selmanî, 2008: 82)

-14-

Seyyid Süleyman (Ankara-Çubuk-Susuz Köyü, 1857-1900)

Bismillah bir nokta amel kapısı
İtikat şarına girelim dilber
Küllü eşya mevcut oldu hepsi
Bir kâmil mürşide varalım dilber

Elhamdülillâhi nokta car olan
Amentü kümentü gübbe var olan
Uzak gidip serseriye yorulman
Muhammed Ali'ye varalım dilber

Rabbil âlemîn kurdu divanı
Errahmanirrahîm sever seveni
Şah Hasan, Hüseyin hublar civanı
Şah Zeynel Abâ'ya varalım dilber

Mâliki yevmiddîn kadim dinimiz
Kerbelâ çölünde akar kanımız
Muhammed Bakır'a döndük yönümüz
Câfer-i Sâdık'a varalım dilber

İyyake nâ'budü Musa-yı Kâzım
Ve iyyake neste'in pire niyazım
Şah İmam Rıza'dır şahım şahbazım
Ayn-ı hakikate erelim dilber

İhdinessıratel mustakîm gerek
Sıratallezîne çâk oldu yürek
Şah Takî ve Nakî dünyaya direk
Bir dem divanına duralım dilber

En'amte aleyhim oldu bahane
Hasanü'l-Askeri geldi bu âna

Gayril mağdûbi aleyhim Mehdi cihane
Dostun cemalini görelim dilber

Ve leddâllîn âmin karar kılındı
İncil, Zebur, Tevrat taksim olundu
Kur'an Muhammed'e vahiy gelindi
Bağlanıp ikrara duralım dilber

Seyit Süleyman'ım sığındık billah
Yedullah-ı fevka ⁴ halk etti Allah
Vemâ ersallaneke hasbeten lillah
Rahmet bahrine girelim dilber
(Çağlayan, 1994: 88)

-15-

Veli (Sivas-Şarkışla-İğdecik köyü, 1794-1854)
Elhamdülillah ki bildim Huda'yı
Rabbil âlemîn'i sırr-ı gedâyı
Errahmânırrahîm buldu Hudâ'yı
Mâlikî yevmiddin olduk âleme

İyyâke na'büdü gözümün nuru
Ve iyyâke neste'în virdim ikrarı
İhdinessırâtel müstakim yârı
Sıratallezîne çaldı kaleme

En'amte aleyhim dedim Yâ Ali
Gayril mağdûbi aleyhim dedim beli
Ve leddâllîn dedik kaldırdık eli
Gözlerim dost yolun durdum selâma

Fatiha suresi geldi şanına
Ezelden kurbandır canım canına
Kimseler ermedi senin sırrına
İsmin derç eyledim Ayın, Ye, Lâm'a

Fâtiha suresin vechin okudum
İsmin zikretmeyen kula kakıdım
Şükr olsun metaım kumaş dokudum
İhsan eyle kapındaki kuluna

Şükür olsun bir menbadan yarattın
Bin ervahtan ervahıma nur kattın
Meleklerle hamurumu yoğurtttun
Âşıklık defterin sundun elime

Veli'm eyder Hak'tan aldım dersimi
Muhabbet çekici yaktı örsümü
Okuduğum ayet bilmem dersimi
Hakk'ın bir kelâmı geldi dilime
(Aslanoğlu, 1984: 25-26; Koca, 1990: 466-467)

⁴ Fetih 48/10.

-16-

Veli

(17947-1854, Sivas-Şarkışla/Ağcakışla bucağı)

Elhamdülillâh bulduk hüdâyı
Rabbil âlemîn olduk gedayı
Errahmânir'rahîm verdik nidayı
Mâliki yevmiddîn olduk âleme

İyyâke na'büdü gözümün nûru
Ve iyyâke neste'în verdim ikrârı
İhdinessırâtel müstakîm yâri
Sırâtallezîne çaldık kalemi

En'amte aleyhim dedim Yâ Ali
Gayri'l mağdûbi aleyhim demişem belî
Ve laddâllîn dedim kaldırdım eli
Uğradım dost köyüne durdum selâma

Heleta Suresin indi şanına
Ezelden kurbandır canım canına
Kimseler ermedi sırr-ı kânına
İsmi derc ettim (Elif Be Lâm)a

Fâtiha Suresi'n vechin okudum
İsmin zikretmeyen kula kakıdım
Şükrolsun mata'im kumaş dokudum
İhsan eyle kapındaki gulama

Şükr olsun ki bir meniden yarattı
Meleklerle hamurumu yoğurttu
Bin ervahtan ervahıma nur kattı
Âşıklık defterin sundu elime
Veli'm eydür Hak'tan aldım dersimi
Muhabbet çekici yaptı örsümü
Okuduğum ayet yoksa Farsî mi
Hakk'ın bir kelamı geldi dilime
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 7/ 114-116 (Aslanoğlu 1984: 25-26))

-17-

Viranî (XVI-XVII. Yüzyıl)

Bâ-yı Bismillah'ı bilmeyen faki
Fatiha okusa imam olmaz
Elhamdü Muhammed lâilâhe
Murtaza İkisini birlemeyen sıkılmaz

Errahîm İmam Hüseyin'e ermeyen
İsmin zikr eyleyip Hasan görmeyen
Bi'at verip ikrârına durmayan
Nakş-ı hayâl geçer amel kılamaz

Mâliki yevmiddîn Zeynel-Aba'dır
Muhammed Bakır da Hak reh-nümâdır
Batın bilmeyen âlimler âmâdır
Yüz bin sene okur âlim olamaz

İyyâke na'büdü Ca'fer-i Sâdık
Erenler yoluna canımız koyduk
Ma'rifet abından cesedi yuduk
Murdar olan kalp aynasın silemez

Varlık Hakk'ın biz bir ednâ kuluyuz
Ve iyyâke Kâzım'ın biz bendesiyiz
Neste'ın Rıza yolunda ölüyüz
Şükür cenazemiz tecellâ kılmaz

İhdinessırat al müstakîm Tâkî'yi bilmeyen
Nâkî'nin nutkundan haber almayan
Sücüd-ı Adem'e secde kılmayan
Namazı fasittir mihrâp bulamaz

Sıratellezîne oldu Askerî beyan
"On dört Masum-ı Pâk" bunlardır ayan
En'amte aleyhim Mehdi'dir İmam
Münkir ise secdesini kılamaz

Fatiha bunlardır bilmeyen nadan
Gayril mağdûbi'ye secdeyi kılan
Hünkârın yolundan gayrıya varan
Arayıp derdine derman bulamaz

Aleyhim ve leddâllîn eyledi dur
Medet mürvet yetiş Yâ Hazret-i Pir
Dü cihanda Ali birdir Ali bir
Viranî gayriden imdat olamaz
(Doğan Kaya Arşivi; Zile Cönkü, 7-8-9)

-18-

Yeminî⁵

Evvel şu cihana bir güneş doğdu
Çok şükür Mevla'ya Elhamdülillah
Rabbil âlemine rahmetler yağdı
Erişti mümine çok kerem vallah

Errahmânir'rahîm yarattı arşı
Mâliki yevmiddîn halk etti kürşü
İyyake na'büdü ilimler başı
Âlemler öğrendi anda ilmullah

Ve iyyake neste'ın dedi su oldu
İhdines sırat al müstakîm sırat kuruldu
Sıratallezîne kararın buldu
İndi mimberine hacetüvalallah

En'amte aleyhim semaya gitti
Gayril mağdûbi aleyhim emrine yetti
Ve leddallîn dedi cihanı tuttu
Üç İhlas⁶ bir Elham hatm-i fethullah

⁵ Bu şiir XVI. yüzyılda yaşayan ve yedi büyük Alevî- Bektaşî şairinden sayılan Yeminî'den başka bir âşıktır. Muhtemelen XIX. yüzyıldan yaşamıştır. Şiir Ali Cem Akbulut'un arşivinden alınmıştır.

"Lâfeta" dedi cenge dalarken
İlla ki Zülfikar kılıç bilerken
Seyfe tace Cebrail erkân çalarken
Ve fethün garibe nasun minallah

Hem Muhammed olup miraca gitti
Hemi aslan olup yoluna yattı
Hak ile doksan bin kalamı etti
Akıl ermez ona sırrı sırrullah

Danıştı kalamı yürüdü hemen
Keşkülü ortaya uzattı Selman
Muhammed'im demedi mi bir zaman
Fakirem deyince oldu emrullah

Muhammed Kırklara gitti oturdu
Kırklar Muhammed'e üzüm getirdi
Kırkların birine neşter batırdı
Cümlesinden kan damladı hüvellah

Bir üzüm danesin ezip içtiler
Ol meydanda serden baştan geçtiler
Cümlesi de esriyip de coştular
Hepsi çağırdılar anda hü Allah

Ey Yemini susuz kalmaz sulaklar
Kuduretten dolar yeşil kulaklar
Gece gündüz hiç durmayan melekler
Yetişir hizmete bi sebilullah (Ali Cem Akbulut Arşivi)

b. Fatiha ve İhlas Surelerinin Kullanıldığı Ayetlemeler

-19-

Ali Haydar (Çorum-Alaca-Harhar Köyü, 1908-1944)

Yedi kat yer yedi kat gök durmadan
On iki ruh üstüne kurulmadı mı
Kumkuma lefdeme sual sormadan
Esmâ-i hüsnâyı var olmadı mı

On iki huruftur On iki İmam
Aslı bir Eliften süzüldü Kur'an
İnnema yenküsü ⁷ buyurdu Sübhan
Dünya bir kalemden bölünmedi mi

Rabbil âlemîn'e yazıldı iman
Errahmânir'rahîm hatmoldu Kuran
Mâlikî yevmiddîn Habîp'tir ayan
Ali, Kamber, Döldül var olmadı mı

⁶ Kur'an'daki 112. suredir. Mekke'de inmiştir ve 4 ayettir.

⁷ Fetih, 48/10

İyyake na'büdü ol nuru ziya
Ve iyyake neste'în okundu dua
Doksan bin melaik durunca safa
Adem'i dört şeyden yoğurmadı mı

İhdinessıratel müstakim biliriz mahı
Sıratallezîne severiz şahı
En'amte aleyhim buyurdu Ali
Dört kapı kırk makam buyurmadı mı

Gayrilmağdûbi aleyhim Şah-ı Şehidan
Ve leddallîn amin açıldı meydan
Âşıklar ustazı ol Şah-ı Merdan
İçip katresinden cuş olmadı mı

Kul hüvallahü ehad buyurdu ulu
Allahüssamed'dir hem aşkın yolu
Resulüm Muhammed şefaât kâni
Ümmetine nasihat buyurmadı mı

Lem yelid şanına nazildir ayet
Dört kitap okundu her gün her saat
Cemalin görene didarı cennet
Mü'minin gönlünde hoş olmadı mı

Ve lem yûled buyurdu aşkın mimarı
Ve lem yekûn saye keremler kani
Didar Ehlibeyt'in ol hanedanı
Hak Muhammed Ali bir olmadı mı

Lehû küfüven ehad ayetül kürsi
Biliri evveli nurdandır aslı
Dünyada kesilmez Muhammed nesli
Heleta ayetin buyurmadı mı

İsterse bulsunlar yüz bin bahane
Ali Haydar yalvar Nur-ı Cemal'e
Sene bin üç yüz elli dörtte cihana
Yazılmış cihana var olmadı mı
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

-20-

Feyzî (Hüseyin Piroğlu, Sivas-Şarkışla-Kümbet, 1922-?)

Elhamdü okurum kul hüvallahü
Elif Mim'i Ha'yı Nun'u biliriz
Ezel rahımız ehad Allahü
Cim-i Settâr er-Rahman'ı biliriz

Mâlîki yevmiddîn, Allahü's-samed
İyya kenâbudü verdik selâvat
Ve iyyake neste'în Ali oğlu evlat
Ha'dan Zı'dan Dat'dan Şın'ı biliriz

Ve lem yûled şanına nazildir ayet
İhtinasıratel müstakîm Şâh-ı Vilâyet

Sırâtallezîne el-aman Mürvet
Ayn, Gayın, Kaf'dan, Lam'ı biliriz

En'amte aleyhim gayrilmağdûbi
Aleyhim diyerek sevdim sadığı
Budur erenlerin bize verdiği
Be'den Se'den Zı'dan Cim'i biliriz

Ve laddâlîn'de buldum kararı
Amînden almışım ilmühaberi
Muhammed Mustafa hublar serveri
Lâm-elif içinde Ayn'ı biliriz

Lem yelid şanına okudum bildim
Ve Resûlullah'ı ezelden sevdim
Kaşların imlasın Ze'sinden aldım
Sat'dan Hı'dan Mim'i biliriz

Ve lem yekûn lehu küfüven ehad Kur'anım
İsmim Hüseyin Feyzîyâ almışam payım
Aslım On iki İmam Mehdi'dir soyum
Hünkâr Hacı Bektaş Piri biliriz
(Piroğlu, 1992: 189.)

c. Fatiha ve Kevser Surelerinin Kullanıldığı Ayetlemeler

-21-

Haydar (Doğanlı köyü- Yıldızeli/Sivas, 1914-1998)

Okudum Elham'ı elime aldım
Errahmanir'rahim aradım buldum
Lâilâhe deyip dinime girdim
Mâlikî demişem melekler ile

Yevmiddini ile didara daldım
İyyâke na'bûdü kemale erdim
Ve iyyâke neste'in okumuş gördüm
İhdinessırâta erdim melekler ile

Müstakime vardım kevseri bildim
Sırâtallezîne Sırat'ı buldum
En'amte annemin hanında kaldım
Aleyhim yazılmış melekler ile

Gayrilmağdûbiyi bildim İlâhi
Aleyhim demişim devr-i makamı
Ve leddâllîni bir (u)ruhta tada mı
Amin okuduğum melekler ile

İnna a'taynâ ⁸ okutayım Kur'an'ı
Kel Kevser'e dedi Kevser içeni
Fesalli lirabbike sorup geçeni
İnne şânieke okudum melekler ile

⁸ Kevser Suresi, Kur'an'da 108. suredir ve 3 ayettir. Mekke'de nazil olmuştur.

Âşık Haydar eyder derdime çare
Ayetten hadisten bulursam böyle
Şahlar şahı kıla bana bir çare
Hakikatten aldım melekler ile
(Âşık Haydar: 79-80)

d. İhlas Suresinin Kullanıldığı Ayetlemeler

-22-

Deli Boran (Çorum-Sarimbey Köyü, 1838 1898)

Birliğine iman ettim Kulhüvallahü ehad
İlmin deryasına daldım virdim Allahüssamed
.....

Dizbediz irfana oturdum şahım Haydar-ı Kerrar
Hakk'a kul olayım dersin Ali dergâhına var

Lem yelid senden hâsıl oldu okunan Kur'an
Tecellaya baş indirirsulp ile devran
Bu hale giriftar olur pirimin cemalin gören
Dizbediz irfana oturdum şahım Haydar-ı Kerrar
Hakk'a kul olayım dersin Ali dergâhına var

Ve lem yûled bu ayetin manasın her can bilmez
Ali evladı nurdur onun ervahı ölmez
Dinine aşına olan asla cehennem ateşi görmez
Dizbediz irfana oturdum şahım Haydar-ı Kerrar
Hakk'a kul olayım dersin Ali dergâhına var

Velem yekûn lehû bu ayetin bir manası var
Eğer hak âşığı isen gel bu ayetin manasın ver
Nârdan ictinap olayım dersin mürşidin dârına dur
Dizbediz irfana oturdum şahım Haydar-ı Kerrar
Hakk'a kul olayım dersin Ali dergâhına var

Ben günahkâra nazar kıl küfüven ehad söylerim
İnip aşkın deryasını boylarım
Deli Boran ahiri dört kitabı hatm eylerim
Dizbediz irfana oturdum şahım Haydar-ı Kerrar
Hakk'a kul olayım dersin Ali dergâhına var
(Çimen, 2005: 49.)

-23-

Edip Harabî (İstanbul, 1853-1918)

Yâ Rab senin mekânın yok
Yatağın yok yorganın yok
Hem dinin hem imanın yok
Her bir şeyden münezzehsin

Sesin çıkmaz avazın yok
Abdestin yok namazın yok
Hiç bir yere niyazın yok
Kulhüvallahü ehadsin

Kapın büyük açan yoktur
Seni kapıp kaçan yoktur
Anan yoktur baban yoktur
Ya Rab Allahüssamedsin

Elmasın yok boncuğım yok
Aban keben kocuğun yok
Karın kızın çocuğun yok
Lem yelid ve lem yûledsin ⁹

Derya senin sahra senin
Dünya senin ukba senin
Bu görünen eşya senin
Ve lem yekün lehû küfüven ehadsin

Her bir şeye kudretin var
Akla sığmaz hikmetin var
Yetmiş iki milletin var
Sen Hallâk-ı künfeyekûnsun

Sağın da var solun da var
Eğri, doğru yolun da var
Bir Harabî kulun da var
Sen Hallâk-ı künfeyekûnsun
(İvgin, 2005: 353)

-24-

Fedayî (Amasya-Mecitözü-Köseeyüp Köyü, 1886-1919) ¹⁰

Şu dünyanın temelini sorarsan
Fatıma'dır Muhammed'dir Ali'dir
Derya deniz ırmak gölün ararsan
Fatıma'dır Muhammed'dir Ali'dir

Kul hüvallahü ehad yoğrulan katı
Allahüssamed'dir zatı sıfatı
Lem yelid nurundan var oldu zatı
Fatıma'dır Muhammed'dir Ali'dir

Ve lem yûled ile bir nuru vahit
Bu sırrı fehmetmez ne bilir zahit
Ve lem yekün lehû küfüven ehad
Fatıma'dır Muhammed'dir Ali'dir

Hasan Hüseyin'dir hem imam hoca
Daim zikrederim gündüz-ü gece
Yüz yigirmi dört bin nebiden yüce
Fatıma'dır Muhammed'dir Ali'dir

On sekiz bin âlem pişt ü penahı
Cümle din ehlinin hem padişahı
Deryada karada varlığın şahı
Fatıma'dır Muhammed'dir Ali'dir

⁹ Yasin Suresi, 36/82

¹⁰ Şiir, Viranî adına da geçmektedir.

Ey Fedayî Hakk'a ereyim dersin
Bunlar birdir ahir arayım dersin
Yerin göğün küntün sorayım dersin
Fatıma'dır Muhammed'dir Ali'dir
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

-25-

İsmail (Amasya-Büyükincirli Köyü, 1794-1860)

La ilahe illallah'tır dört kitabın manası
Muhammed'le Esadullah muhabbetin binası
Cihanı bir noktada düzdü Elif oldu anası
Kitabullah din Muhammed ilm-i hikmettir Ali

Kul hüvallah ehad deyince Allah'ı belledim
Allahüssamed deyince Hak kelamı söyledim
Lem yelid deyince Hakk'a ben ikrarım eyledim
Kitabullah din Muhammed ilmi hikmettir Ali

Ve lem yûled deyince halk eyledi âlemi
Ve lem yekün lehû deyince böyle çaldı kalemi
Küfüven ehad okurum Hakk'ın doğru kelamı
Kitabullah din Muhammed ilmi hikmettir Ali

Hatice Fatıma Ana'm Hüseyin'e ağladı
Lanet olsun ol Yezid'e Ali'ye kast eyledi
Ali ismi kalbimizde bizi irşad eyledi
Kitabullah din Muhammed ilmi hikmettir Ali

Hakk'ın bin bir ismi vardır evvel ismi Allah'tır
Esselatü vesselam Muhammed selavâtullahtır
Mümünlerin kıblegâhı Ali ehli beytullahtır
Kitabullah din Muhammed ilmi hikmettir Ali

Hak mizan terazi kurdu Ali durdu başına
Lanet olsun ol Yezid'e ne gelecek başına
Mümin olan hayır sunar yol ehli kardaşına
Kitabullah din Muhammed ilmi hikmettir Ali

Fatma Ana'm mahşer yerinde ah Hüseyin söylüyor
Lanet olsun ol Yezid'e Ali'ye kast eyliyor
Ali ismi kalb evimde beni irşad eyliyor
Kitabullah din Muhammed ilmi hikmettir Ali

İsmail'im Hakk'ı bir bil doğru yolundan azma
Bin iki yüz elli ikide çoğaldı veled-i zina
Lam-Elif'i Ye'yi gören Mehdi'yi yakın bile
Kitabullah din Muhammed ilmi hikmettir Ali
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

-26-

Kul Nesimî (XVII. Yüzyıl)

Fazlına bel bağladım Yâ Vâhid-i ferd-i ehad
Cümlemin mabudu sensin daima hayy-i ebed

Okudun isminde Bismillahirrahmanir'rahîm
Ay sıfatındır sıfatın Kul hüvellahu ehad

Evvel ahir Hüvel-hayyullezi'sin lâyetemût
Zahir-ü bâtın Hüvel-bakî'sin Allahussamed

Lem yelid zatın, ve lem yûled sıfatın vasfıdır
Lem yekûn zat-ı sıfatın lehû küfüven ehad

Ol zaman kim lûtf ile bir gevhere kıldın nazar
Zahir ol gevherden oldu cümle eşya lâ-aded

"Kâf" ile "Nun" dan yarattın on sekiz bin âlemi
Kudretinden erbain günde tamam oldu cesed

Ey Nesimî daima gönlünde özge nesne yok
Hem dilinde ol fakirin daim eyler ya Ahmed
(İvgin, 2005: 354)

-27-

Ozan Karagülle

(Etem Karagöllü, Sivas-Kangal- Zerk köyü, yeni ismiyle Çaltepe köyünde 1950-)

Aşka beni salan yârım
Sensin cana can sultanım
Hayatım servetim varım
Sensin cana can sultanım

Coştum kaynadım karıştım
Üç yüz yılda yandım piştim
Ser verdim sevdim sarıştım
Sensin cana can sultanım

Bağrımda sevgin besledim
Başım dizime yasladım
Sazım sözümde sesledim
Sensin cana can sultanım

Sen kulhüvellahi ehad
Sinendir Allahüssamed
Lem yelid ve lemyûled
Sensin cana can sultanım

Ve lem yekûn var mevcuda
Lehû vechin her sücuda
Küfüven ehad bir vücuda
Sensin cana can sultanım

Karagülle'm ilim aldım
Sıfatında zatın buldum
Esmâ-yı Hüsna'ndan oldum

Sensin cana can sultanım
(Ozan Sinemi, 2007: 367)

-28-

Rıza (Sivas-Yıldızeli-Aslandoğmuş köyü, 1946-)

Gizli âlemleri ayan görürüz
Batın âlemînin gözü bizdedir
Açık can gözümüz Hakk'a yürürüz
Kevserin suyunun fevzi bizdedir

Kul hüvallahü'dür mazhar-ı celil
Allahüssamed'den anlarız her dil
Lem yelid ve lem yûled'dir
Halil Peygamber neslinin nazı bizdedir

Ve lem yekün lehû arş-ı müzeyyen
Şimr elinden şehit oldu
Hüseyin Küfüven ehad'la geldi
"Hü" deyin İhlas Suresi'nin özü bizdedir

Âşık Rıza'm sever mah-ı
Resul'ü Arş-ı a'lâda kayıt görmüşüm
Sur'u Parladi cihana nübüvvet nuru
Velâyet sırrının tuzu bizdedir
(Doğan Kaya Arşivi.)

-29-

Ruhsatî (1835-1911, Sivas-Kangal-Deliktaş köyü)

Esselam âşık var ise işte meydan esselâ
Gün doğmadan neler doğar gör anadan esselâ
Bugün ben nuş eylemişim pir elinden bir dolu
Geçmişim Şad'ı Murad'ı hem Tuna'dan esselâ

Ben bir mimden dükkân açtım müşteriler isterim
İlm-i ledün ders okudum değdi cana neşterim
Tavrat Zebur İncil Kur'an kamu dilde ezberim
Tarikatim Nakşibendî bu binadan esselâ

Zaten birsin yok şerikin Kul hüvallahü ehad
Daima dilde ezberim derim Allahüssamed
Lem yelid ve lem yûled okumuşum bî-aded
Ruhsatî dil ehli oldu bu manadan esselâ
(Kaya, 1999: 103-104)

-30-

Sefil Ali (Çorum-Boğazkale-Yazır köyü, 1790-1867)

Kurulmadan yerin göğün binası
Ervahın ezelden gelmiştir senin
Kaşlarında mim dıvası yazılı
Kim bulur hüsnüne bahane senin

Muhabbet deryası tarikat şahı
Sıtkıman sevene göstermez ahi
Âlemler serveri cömert ilahi
Günahlar af etmek şanıdır senin

Sen var iken kimden imdat isteyim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli dost deyim
Ya elim kes ya damanım kes deyim
Destim yeteydi damanına senin

Kul hüvellâhu dedim ikrar eyledim
Ehad Ali, Ahmet, Haydar söyledim
Allâhüssamedî ezber eyledim
Lem yelid buyurdu şanına senin

Ve lem yûled deyip Zülfikâr çala
Ve lem yekûn lehû dedi âdeme
Küntü kenzi dedi Cebrail bile
Bağlandı zülfünün teline senin

Küfüven ehaddir hatmin tamamı
Hak buyurdu Habib'ine kelamı
Emretti Cebail'e çaldı kalemi
Hüsnün ziya verir cihana senin

Sefil Ali tamam kul hüvellahü
Ayeti şanına vallah billahi
Yekten hatmeyledi kelimullahı
Elif Lam yazıldı şanına senin
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

-31-

Viranî (XVI-XVII. Yüzyıl)

Ya pirim yüzüne baktığım zaman
Tıpkı Hakk'a benzetirim ben seni
Sensin her şeye Gafur-urrahîm
Nasip veren ele benzetirim ben seni

Kul hüvellahu ehadsin sen evliya
Allahüssamedsin geldin dünyaya
İsmin Yâ Murtaza benzersin aya
Kaf Kuran'a benzetirim ben seni

Be'nin altındaki noktasın Haydar
Lem yelid ve lem yûled Gafur-u Settâr
Ve lem yekûn lehû Viranî serdar
Tıpkı Hakk'a benzetirim ben seni
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

-32-

Viranî (XVI-XVII. Yüzyıl)

Elif Allah ismin senin
Kaza kayıp gezersin
Kul hüvallah cismen senin
Hayır şerri yazarsın

Hü Allah'la bir olansın
Allahüssamed nur olansın
Lem yelidsin sır olansın
Yeri göğü kuran sensin

Ve lem yûled ismindir
Hak Ve lem yekün cismindir
Hak Lehû küfüven ehad resmindir
Hak Viranî'yi gören sensin
(Ali Cem Akbulut Arşivi.)

-33-

Viran Abdal (XVI-XVII. Yüzyıl)

Bismillahi Hakk'ın bilik ismidir
İsmi ananlar bulur selamet
Errahman cümlemin Rabb'isidir
Errahîm cümleye nasiptir cennet

Ne diyelim bu müjdeye bu kâra
Müminler hü ile gider didara
Secdegâh Ali'ye erlere pire
Adı güzel din serveri Muhammed

Muhammed Ali de kandile konu
Gine onlar imiş ikrarın bendi
Kuran Muhammed'in şanına indi
Muhammed uğruna verin salâvat

Fatma Ana'nın kursağı kandil idi
İmam Hasan bahçesinin gül idi
Şah Hüseyin kapısına gel idi
Okunur Kul hüvallahü ehad

Zihni açık olan Zeynel'den içti
Bakır manasını derç etti seçti
İlm-i hikmet Cafer kapısını açtı
Onun anahtarı Allahüssamed

Musa-i Kâzım ikara bağlandı
İkrar "Hü" dediler sözler sağlandı
Cümlesi de İrıza'ya bağlandı
Okunur lem yelid ve em yûled

Takî Nakî gözler asker yakını
Sela sesi kulağıma dokunur
Askeri Mehdi'yle bile okunur
Ve lem yekün lehû küfüven ehad

Viran Abdal bilir bilmez mi arif
Dört satır iki nokta üç huruf
On nokta okunur İhlas-ı Şerif
Derc et manasın otuz altı bin kat
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

Nur Suresinin Kullanıldığı Ayetleme ¹¹

-34-

Selmanî (Tokat-Almus-Kuruseki Köyü, 1934-)

Allahü nurü's-semavâti ve'l- arz
Mesellü nurihi ke mişkatinmiz
Fiha misbahün elmisbahu fil arz
Fi züccacatin ez züccacetümüz

Ke enneha kevkebün dürriyyün'i
Yu kadu min şecâretin sütuni
Mübareketin ve zeytunetini
Lâ şarkıyyetin velâ garbiyyetimiz

Yekadu zeytüha yüdiü velev
Lem temseshü nârun nûrun alâ ev
Nûrin yehdillahu li nurihi şev
Men yeşâü ve yedri ayetimiz

Bullahül emsale lin nasi emin
Vallahü bi külli şey'in alîmin
Bu ayeti her dem oku müminin
Budur nur ayeti beyyinatımız

Selmanî oku ki Nur ayetini
Aydınlatın kırlar cemiyyetini
Bilmeyen öğrensın faziletini
Nur u zıyasıdır fazilelimiz
(Selmanî, 2008: 320)

e. Muhtelif Surelere Ait İbarelere Yer Verildiği Ayetlemeler

-35-

Budala İsmail (XVII. Yüzyıl. Sivas-Divriği/ Şahin köyü)
Elhamdü lillah şükür gördüm de bildim
Rabbil âlemîn 'le Hak yola geldim
Errahmanir'rahîmden rahmet buldum
Mâlikî yevmüddîn Ali görünür

İnna a'taynâ'dır Kevser'in başı
Kevseri dağıtmak Ali'nin işi
Hasan'ın od ile yoğruldu aş
Hüseyin'in aldan donu görünür

¹¹ Nur Suresi, Medine'de inmiştir ve 64 ayettir. Şiirde, bu surenin 35. ayeti değerlendirilmiştir.

Ol İmam Zeynel de zindanda durdu
Hel etâ Suresi ¹² dilinde virdi
Nasrun minallahî Bakır'a erdi
Ve fethü'n garîb Ca'fer yolu görünür

Elem neşrah leke Yasin ¹³ Kef Hâ ¹⁴
Musa-yı Kâzım da çok çekdi cefâ
İrîza'yı sevmek mü'mine sefâ
Muhabbetin doğru yolu görünür

Veşşemsi ¹⁵ Muhammed Tâkî'de gördüm
Ve aleyke Nakî ayet Hak bildim
Ben can u gönülden ikrarım verdim
Kırklar meydanının zârı görünür

Elif-Lâm dedim de bu dâra durdum
Askerî Mehdî'ye yüzümü sürdüm
Budala İsmail dârırn gördüm
Hakk'ın bin bir ismi Ali görünür
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 20/10-11, Zile Cöngü: 10-11.)

-36-

Deli Boran (1838-1898, Çorum-Kerkez ilçe/ Sarimbey köyü)
Şehadet şanına bi emr-i Hüda
Hakkında Kul hüvellah ayet okunur
Nûr-ı Ahmet'sin hem İnnâ fetehnâ
Şânında Hel etâ sırat okunûr

Nûş ettim dolana Elhamdülillâh
Söze ne haddim var hem vallah billah
Kaşların vallahi Tebarekâllah ¹⁶
Vech-i pâkin feth-i nusret" okunûr

Deryalar kan ağlar giryan içinde
Sure-i Rahman'sın Kur'an içinde
İncil Zebur Tevrat Furkan içinde
Feyz-i nûrun Veladiyat okunûr

Arzum seni tavaf etmekti heman
Fatiha vechinde ey sehavet-kan
Divanında inşallahü'r-rahman
Muhiblere bol inayet okunur

Veşşems ¹⁷ cemâlin aşkınan Tâhâ
Emirü'l-müminin abdan-ı nehâ
Ümmü'l-kitab Radiyallahü anhâ
Sâki-i kevser âb-ı hayat okunur

¹² İnsan Suresi olup "Hel eta" sözü ile başladığı için bu adla adlandırılmıştır. Sure Kur'an'da 76. sure olup 31 ayettir. Sure, Medine'de nazil olmuştur

¹³ Kur'an'da 36. Suredir. Mekke'de inmiş olup 439 ayettir.

¹⁴ Kur'an'daki 39 sure olan Meryem Suresinin ilk sözüdür.

¹⁵ Kur'an'daki 91. sure olan Şems suresinin ilk sözüdür.

¹⁶ Kur'an'daki 7. sure olan A'raf Suresi'nin 54. ayetin de geçmektedir.

¹⁷ Kur'an'daki 91. sure olan Şems suresinin ilk sözüdür.

Deli Boran yâda sır vermen ayıp
Cümle derde mazhar olandır Eyüb
Üç nokta iki harf settarü'l-uyub
Emr-i ferman her vilâyet okunur
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 12/ 43-44)

-37-

Edip Harabî (İstanbul, 1853-1917)

Kâfu nûn hitâbı izhâr olmadan
Biz bu kâinatm ibtidâsıyız
Kimseler vâsıl-ı dîdâr olmadan
Ol Kabe kevseyn'in ev ednâsıyız ¹⁸

Zâhidâ şânımız innâ fetahnâ ¹⁹
Harâbî kemteri serseri sanma
Bir kılı kırk yarar kâmiliz amini
Pîr Balım Sultan'm budalasıyız

Yok iken Âdem'le Havva âlemde
Hak ile hak idik sırr-ı mübhemde
Bir gececik mihmân kaldık Meryem'de
Hazret-i İsâ'nın öz babasıyız

Bize peder dedi tıfl-ı Mesîhâ
Rabbî erîni diye çağırda Musa
Len terânî ²⁰ diyen biz idik ana
Biz Tûr-ı Sînâ'nın tecellâsıyız

Küntü kenz ²¹ remzinin olduk âgâhı
Hakka'l-yakîn gördük cemâlullahı
Ey hoca bizdedir sırr-ı ilâhi
Biz Hacı Bektâş'ın fukarasıyız
(Güzel: 470)

-38-

Hacı Sıtkı Gök

Kardeş senin ile bahre dalalım
Bu dinin temeli senin üstüne
Mizar şeriatın ele alalım
Kuralım terazi onun üstüne

Zikredilen yeri kazip atasın
Sermaye edinir halka satarsın
Kendine gel yoksa yere batarsın
İllallah diyelim bunun üstüne

¹⁸ "Kabe kevseyn ev ednâ", Kur'an'daki 53. sure olan Necm Suresi'nin 9. ayetinde geçmektedir.

¹⁹ Kur'an'daki 48. sure olan Fetih Suresi'nin ilk sözüdür.

²⁰ Kur'an'daki 7. sure olan A'raf Suresi'nin 143. ayetinde geçmektedir.

²¹ Küntü kenz: Türkçesi; "Ben, gizli bir hazine idim, bilinip tanınmak istedim ve bilineyim diye mahlukatı yarattım." anlamındaki kutsi hadisin özet ifadesi.

Buyurdu hadiste halkaya girin
Cennet mevasın yer rahmete eren
Camiü's-sagirde yerini gören
Velezikrullahi ekber ²² bunun üstüne

Buyurmuştur çok çok zikredin beni
Münafıkın deli zannetsin seni
Kürsüde vaizim zemmeder onu
Ev eşedde zirken ²³ onun üstüne

Kulak ver vaizim bendeki söze
Neden bu kardeşler taş atar bize
Yarın orda biz gelirse yüz yüze
Ne cevap verirsin bunun üstüne

Zikri kesir edin buyurdu Allah
İza merertüm biri yazıl cenneh der Resulullah
Efdelüzzikir lâilâhe illallah ²⁴
Hüccetin var mıdır bunun üstüne

Bütün evliyalar hep ehl-i zakir
Can verecek tevhide edelim zikir
Gaziden şehitten yükselir zakir
Elâ ünebbiküm ²⁵ var bunun üstüne

Söyleyim şunları var mı günahı
Besmele istiğfar salâvat dahi
Tevhit lafza-ı cilâl hay ile huyu
Benim zikrim fikrim bunun üstüne

Bu yedide günah var ise söyle
Bıraktır bunları nasihat eyle
Sıtkı Geylanî'ye arzuhal eyle
Bıraksın bir taşı onun üstüne
(Gök: 16-17)

-39-

Bayburtlu Hicranî (1908-1969)

Açıldı kudretin hikmet perdesi
Seyreder âlemi seyrana benzer
Yetiştirdi pirlere hikmet badesi
Sanarsın ezberdir fermana benzer

Üç harf beş noktanın yolu kibarı
On sekiz harftedir dili ikrarı
Kadir Geylanî'nin geldi mazharı
Coş eder bu gönül ummana benzer

²² Ankebut, 29/45.

²³ Bakara, 2/20.

²⁴ "Zikrin en efdali lâilâhe illallah"tır (Hadis-i şerif). 24

²⁵ Şuara, 26/221.

İhlâsı yazmışsın tırnağına eline
Yasin gûşmussun sevdiğimin beline
Tebareke²⁶ yazmışsın sevdiğinin diline
Gözleri ayet-i Kur'an'a benzer

Şule verip çekti şanı amana
Ol altı kudretten buldun sen ona
Yanağı Ha Mim'dir gözü Fetahna²⁷
Kaşları ol İsm-i A'zam'a benzer

Feterda²⁸ sırrında bul cilâsını
Hatt-ı Elif Lam'ın ol imlâsını
Nasıl verem yârin ser-encamını
Zannettim Yusuf-ı Kenan'a benzer

Didar-ı Hak'tandır gülşan ocağın
Dört Ha-Mim bar içre açmış budağın
Ve'l-leylî,²⁹ Ve'-ş-şemsî yazmış tırnağın
Kâffe-i rummandır bağbana benzer

Konaydım bağına süreydim demin
Altmış bin evraktır yedi ahkâmın
Beden hapshanesi benî dem'in
O yüzden Hicranî divane benzer
(Kayaoğlu; Kırtan, 2006: 7-8.)

-40-

Hüznî

Bu aşk tarîkını süenler sehî
Yehdiile'r-rüşdî fe âmennadır³⁰
Meftun-ı hak olan olur mu tehi
Çün vema yentıku ani'l-hevadır³¹

Âşîyan-ı dîdar vech-i dilârâ
Kaysu-veş sahrada ider vaveylâ
Çileyi çekmeyen sürer mi safâ
Şehidânı ma'a'l-üsri yüsrâdır³²

Dergâh-ı Mevlâ'ya yüz tutan merdan
Olmaz zahid gibi meyyâl-ı canân
Hüznîyâ âşıkın ahına bürhan
İllâ tezkireten limen yeşâdır³³
(Oğuz, 1988: 169; İvgin, Ünal, Öncül, 2009: 240)

²⁶ Mülk Suresi'nin ilk sözü. Mük Suresi, Kur'an'ın 67. suresidir ve Mekke'de nazil olmuştur, 30 ayettir.

²⁷ Fetih Suresi'nin ilk sözü. Fetih Suresi Kur'an'da 48. suredir. Medine'de nazil olmuştur ve 29 ayettir.

²⁸ Duha Suresi, 93/5.

²⁹ Leyl. 92/1.

³⁰ Cin Suresi, 72/2.

³¹ Necm Suresi, 53/3.

³² İnşirah Suresi, 94/5.

³³ Tâ Hâ Suresi, 20/3.

-41-

Kalender Baba (XVI. yüzyıl)

Çok şükür mübarek cemâlin gördüm
Hayat buldu bu cismime can geldi
Hüsnün ayettir dilimde virdim
Elezi esrar-ı süphan geldi.

Kaşların suresi şekli Bismillah
Ne hûb bırakmıştır Tebarekâllah
Gökten inen ayete Nasrun minallah ³⁴
Ahsen-ı takvimsin şan geldi

Hil'at-ı hudut-ı hattın beyanı
Elem neşrah leke ³⁵ şerh ider anı
Fatihatü'l-küttâb sebbü'l mesani
Sure-i vechinde Er-rahmân ³⁶ geldi

Mushaf-ı vechini vird ider dilim
Herkese müyesser olmaz bu ilim
Mübarek vechini gördükçe velim
Nun vel-kalem Kaf Kur'an geldi

Kalender'in piri Bektaş Velî'dir
Nesl-i Muhammed'dir Seyyid Ali'dir
Cümle'yi var iden Kerem-kânidir
Makamı bilinmez bî-nişan geldi
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 12/8-9)

-42-

Kul Hüseyin (Amasya-Gümüşhacıköy-Keçiköy, 1797-1882)

Cemalin Vedduha ³⁷ mısri-i cami
Bu haddın cümlesi Kur'an okurlar
Vettiyni ³⁸ vecihin hattın istiva
Ledün zülfün ilmi cav(i)dan okurlar

Ak alnında balkıyan mahitabdır
Cihana ziya veren afitabdır
Velleyli ³⁹ kaşları ümmü'l-kitaptır
Feyz-i mutlak Sebü'l-mesan okurlar

Elem neşrah leke sadreke ⁴⁰ meded
Şanına nazildir Kul hüvallahü ehad ⁴¹
Her daima gün gün saat be saat
Kul Hüseyin dostuna Kuran okurlar
(Akbulut, 2015: 129.)

³⁴ Saff Suresi, 61/13.

³⁵ İnşirah Suresi, 94/1.

³⁶ Rahman Suresi, 55/1.

³⁷ Duha Suresi, 93/1.

³⁸ Tîn Suresi, 95/1.

³⁹ Leyl Suresi, 92/1

⁴⁰ İnşirah Suresi, 94/1.

⁴¹ İhlas Suresi, 112/1

-43-

Kul Nesimî (XVII. Yüzyıl)

Kendinin nurundan öğmüş yaratmış
Padişah eylemiş âlem üstüne
Gördüm cemalini salâvat verdim
Sokunmuş cefalar serin üstüne

Vallahi Kuran'dır sana sözlerin
Yasin-i Şerif'dir ⁴² iki gözlerin
İnnâ fetahnâdır ⁴³ senin gözlerin
Vedduhâ ⁴⁴ inmiştir belin üstüne

Kirpiğin üstünde benler düzülü
İkrarından dönen Hak'tan üzülü
Ak göğsün üstünde Tebbet ⁴⁵ yazılı
Veşşemsi ⁴⁶ inmiştir kolun üstüne

Aynımda yazıldı böyle bir yazı
Gelin biz de Hakk'a idek niyazı
Ayete'l-Kürsi'yle ⁴⁷ güzel
İhlas'ı ⁴⁸ Okuyuben geldim yolun üstüne

Şayet Nesimî'nin Şemsî çırası
Errahman'dır iki kaşın arası
Güzel Bismillahla Elham Suresi ⁴⁹
Elif Lam inmiştir kaddin üstüne
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 4/57; Öztelli, 1969: 26)

-44-

Mehmet Kızılgöz (1944, Sivas-Yıldızeli- Davulalan köyü)

Hak seni yaratmış yücesin yüce
Nice sitem vardır huyunda senin
Baktım cemaline nurunu vermiş
Hükümrânlık vardır soyunda senin

Yüz on dört sureyi gördüm yüzünde
Velleyli okunur alnın düzünde
Tebbet görünüyor şu ak göğsünde
Veşşemsi yazılı kolunda senin

Kur-an'ı Kerim'dir mahu yüzlerin
İnnafetahna'dır senin sözlerin
Yasin-i Şerif'tir billur gözlerin
Vedduha konulmuş dilinde senin

Ayete'l-Kürsi'dir kâmilin sözü
İhlas-ı Şeriftir arifin sözü

42 Yasin Suresi, Kur'an'ın 36. suresi olup Medine'de inzal olmuştur. Toplam 83 ayettir.

43 Fetih Suresi, 48/1.

44 Duha Suresi, 93/1

45 Tebbet Suresi, Kur'an'da 111. suredir. Toplam 5 ayet olup Medine'de inmiştir.

46 Kur'an'daki 91. sure olan Şems suresinin ilk sözüdür.

47 Bakara Suresi, 2/255.

48 İhlas Suresi, Kur'an'ın 112. suresidir. Medine'de inmiştir ve 4 ayettir.

49 Kur'anın ilk suresi olan Fatiha suresi.

Hak olmazsa kime edem niyazı
Çok engeller vardır yolunda senin

Mehmet Kızılgöz'üm yâr yarasında
Elham'la, Besmele var sinesinde
Errahman okunur kaş arasında
Lam-Elif konulmuş kaddinde senin (Çetinkaya, 2006: 156.)

-45-

Musa Tektaş (Sivas-Kangal-Yarhisar köyü, 1970-)

Allah'ın lutfudur insan, kâinat
İslâm yolu yüce dinde gizlidir
Onsekizbin âlem cümle mahlûkat
Bütün sırlarıyla O'nda gizlidir

Kul olan zikreder daim Mevlâ'yı
"Ol" dedi yarattı arz-ı semayı
O koydu kalplere kutlu sevdâyı
Kuvvet, kudret feyekun'da ⁵⁰ gizlidir

Allah'a itaat mabudun emri
Rasulune salat ve memnun emri
Vel kalemi vema yesturun ⁵¹ emri
Mükâfat Sure-i Nun'da ⁵² gizlidir

Cennatün tahtihal-enhar ⁵³ hitabı
Vardır mü'minlere ecr ü sevabı
Dünya amelinin ahret hesabı
Toprağın altında sinde gizlidir

Hak mevcuttur kulun her zerresinde
Her nefesinde ve "Hû" sesinde
Ve nahnu akrebu ileyh ⁵⁴ hissinde
İlikte damarda kanda gizlidir

Ahlak bize güzel libas azizim
Edepli olanlar görür hep ta'zim
Ve inneke leala hulukin azîm ⁵⁵
Âdemlik en güzel tende gizlidir

Seksen üç ayet Kur'an-ı mübinde
Açık işaret Kur'an-ı mübinde
Mü'minlere nimet şan-ı mübinde
Nice fazilet Yasin'de gizlidir

Mevlâ'mız halife kıldı insanı
Ruhundan üfledi yüceltti şanı

⁵⁰ Yasin Suresi, 83/82.

⁵¹ Kalem Suresi, 68/1.

⁵² Kalem Suresinin diğer adı. "Nun" ile başladığı için bu şekilde de bilinmektedir.

⁵³ Tâhâ Suresi, 20/76.

⁵⁴ Kaf Suresi, 50/16.

⁵⁵ Kalem Suresi, 68/4.

Ve nefahtü min rûhina⁵⁶ ihsanı
İnsanoğlundaki canda gizlidir

İnnafetahnake kutlu müjdedir
Mü'min için bir umutlu müjdedir
Tektaş vecibemiz Rabb'a secdedir
Külli şey'in⁵⁷ o Kur'an'da gizlidir
(Tektaş, 2006: 75-76)

-46-

Sefil Ali (Çorum-Boğazkale-Yazır köyü, 1790-1867)
Hatm-i Bismillah'sın İncil içinde ismin İlya
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr
Errahmanir'rahîm okunur zülcelâl kibriya
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Elif Lâm Mim'sin cihanın nuru Haydar-ı Kerrar
Zâlîke'l-kitâbü şanına indi Ahmet server
Lâ raybe fihsin gözümün nuru şebberi şübber
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Hüdel li'l-müttakînsin cümlelerin hem dest-gîri
Ellezîne yû'minûne hatmi pirlerin piri
Bi'l-gaybî nutkullahın dedi ol cenabı bari
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Ve yukîmûne's-salâte buyurdu sırr-ı cabbâr
Ve mimmâ razaknâhüm coşa geldi hem Zülfikâr
İnnâ fetahnâ leke fethan⁵⁸ kıldı târumâr
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Yümfikûn şanına indi kutb-u âlem Hünkârın
Ve'llezîne yû'minûne şekli pir-i piykarın
Bimâ ünzile ileyke küllü maksut didarın
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Vemâ ünzile min kablik buyurdu ecma-i zat
Ve bi'l-âhireti hüm yedi mushaf yedi ayet
Fatihatü'l-ümmü'l-kitapsın yûkinûn vilayet
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Ulâike alâ hüden indi billahi zata
Mir-rabbihim vallâhi ve ulâike hümül'heleta
Hem Esmâül-Hüsna'sm hem müflihûnsun⁵⁹ lâ fetâ
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Sadakallahü'l-mevlanel azimsin vallah
Sübhâne Rabbike⁶⁰ cümle âlemîne Allah
Çün bu Rabbi'l-izzeti hakkı nuru kudretullah
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

⁵⁶ Hicr Suresi, 15/29.

⁵⁷ Mülk Suresi, 67/1.

⁵⁸ Fetih Suresi, 48/1.

⁵⁹ Şiirin 6 dörtlüğünde Bakara Suresi'nin ilk beş ayetine yer verilmiştir.

⁶⁰ Saffât Suresi, 37/179-182 (Şiirin 8. ve 9. dörtlüğünde geçmektedir).

Ammâ yasifun dedi Hak Lâ İlahe İllallah
Ve selâmun ale'l-mürselîn Aliyyün Veliyullah
Ve'l-hamdü li'llâhi sen oldun sırrı sırrullah
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Rabbil âleminsin⁶¹ kulhü Allah u Ehad
El Fatiha zikrullahımızsın hatmi salâvat
İncil, Tevrat, Zabur, Kur'an dört kitapsın kâinat
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr
Ali, Haşan, Hüseyin, Zeynel, Bakır perverdigâr
Cafer Sadık, Kâzım Musa, Rıza, Taki'dir serdar
Ali ül Naki, Askeri gele Mehdi şah suvar
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr

Sefil Ali'm tuta geldim hakkın yedullah elin
Aşığı sadık olanlar vird eder penah dilin
Din server-i şahı Kerbelâ nuru ayne'l-mümin
Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikâr
(Çevik, 2007: 36-38.)

-47-

Selmanî (Tokat-Almus-Kuruseki Köyü, 1934-)
Yüz on dört sureyi okudum süzdüm
Elif lam mim ile dalı ir nokta
Sebû'l-mesani'den manayı çözdüm
Kâmilin muhabbet balı bir nokta

Suretin veşşemsi, Yasin, Ta-Hâ'sı
Siretin vennecmi ol fetahnası
Hasan Hüseyin'in şehit libası
Ehl-i Beyt'in yeşil alı bir nokta

On iki noktanın Pa, Ça, Ja, Ka'sı
İhlas'ın Ebced'in Elif, Lâm Ra'sı
Gerçek erenlerin tacı hırkası
Dervişin abası şalı bir nokta

Ha-Mim suresini Ha'de bir ettim
Ayın, Lâm, Ye dedim Ya'da bir ettim
Ol yüz dört kitabı Ba'da bir ettim
Sırr-ı Lâ feta'nın Zel'i bir nokta

Selmanî'yim özüm pire bağladım
Türab etim yüzüm yere bağladım
Otuz iki hattı Bir'e bağladım
Bir olup ölenin Salı bir nokta
(Âşık Selmanî, 2008: 47)

-48-

Seyyid Süleyman
(Ankara-Çubuk-Susuz Köyü,
Bin bir ismin vardır birisi Haydar

Bezm-i Eleste'de dedik Eyvallah
Bilinmez mergabın hasbetenlillah
Yedullah ⁶² şanına yazmadı mı Hak

Femennekese feinnema yenküsü Suresi ⁶³
Üç günlüktür şu dünyanın süresi
Mümine gerektir İkrâ Suresi ⁶⁴
Velakad kerremnâ ⁶⁵ demedi mi Hak

Zöhre yıldızından evveli doğdun
Nice bin devlerin katlini eğdin
Şem üi kamer olup havaya ağdın
Ve innâşek kamerin demedi mi Hak

Güvercin donunda camiye girdin
Kırk camide bir vakiti kıldıldın
İrşat edip Hak olduğun bildirdin
Küllü şey'in kâdir ⁶⁶ demedi mi Hak

Üç yaşında Selman'a bindim derdin
Üçyüz yılın sonunda nergizi verdin
Hatayî, Kul Himmet, Viranî dördün
Süleyman'ın dersin vermedi mi Hak
(Çağlayan, 1994: 57)

-49-

Viranî (XVI-XVII. Yüzyıl) 1857-1900)
Gel berü olma bu demde Gâfilûn
Ekrarü'n-nas fehüm lâ yu'minûn ⁶⁷

O sebepten söylerim size kitap
Vasiyyüküm lâ'elleküm tuf'lihûn ⁶⁸

Her kim tastik eylemez nutk-ı Hakk'ı
Ve Resulehum fahüm lehu münkirûn ⁶⁹

Kim ki anlara hıyanet eyledi
Lânetullâi ale'z-zâlimîn ⁷⁰

Ey Viranî nutk-ı Hakk'ı kim görür
İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn ⁷¹
(Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 12/71)

⁶²Fetih Suresi, 48/10.

⁶³Fetih Suresi, 48/10

⁶⁴Alak Suresi (Mekke'de inmiştir. Kur'an'ın 96. Suresidir. 19 ayettir.)

⁶⁵İsra Suresi, 17/70.

⁶⁶Mülk Suresi, 67/1

⁶⁷Yasin Suresi 36/7

⁶⁸Bakara Suresi 2/189.

⁶⁹Mü'minûn Suresi, 23/69.

⁷⁰Hud Suresi, 11/18.

⁷¹Bakara Suresi, 2/156.

f. Türkçe Ayetleme

-50-

Rüsvayî (Ali Cem Akbulut)

Bağışlayan esirgeyen Allah'ın adı ile
Alemlerin Rabbine hamd olsun dedik evveli
O sevendir koruyandır dillerde nâdı ile
Din günün sahibidir nuru ayan münceli

Yalnız sana kulluk eder senden yardım dileriz
Bizi doğru yola ilet daim bu virdi deriz
Nimet verdiklerinin yoluna niyet gideriz
Haramiden emin eyle keremkân Zülcelali

Gazab' uğrayan ve sapkınların yoluna değil
Okuduk yedi ayeti kabul eyle ya
Celil Sözün ile amelini birle Rüsvaî sefil
Tevhide yetenler elbet bulur imiş kemali⁷²

g. Sübhaneke Duasının Kullanıldığı Şiir

-51-

Sefil Ahmet

Evvel Allah dedim virde başladım
Sübhaneke bana bir doğru yoldur
Allahümme çarşısında kışladım
Vebihamdik işte alacak maldır

Ve tebarek ikrar verdim güderim
Mim, Elif yoldaşım eli n'iderim
Sevdim kesmüke'yi yoktur kederim
Ve t(e)ala dostumun ihsanı boldur

Ceddüke'ye ikrar verdim dönemem
Vecelle'm var aşk oduna yanamam
Bu sevdaya düşenleri kınamam
Senaük dediği bir derin göldür

Şu gönlümü bedestende gezdirem
Vela deryasında gemim yüzdürem
İlahede matahımı düzdürem
Gayrüke okumak bir müşkil haldir

Otuz iki şardan beri gelirim
Ben ustamdan sebakımı alırım
Yuh olsun benliğe turap olurum
Sefil Ahmed Hakk'a bir edna kuldur
(Ali Cem Akbulut Arşivi)

72 Şiir, Fatiha Suresinin Türkçesi ile vücuda getirilmiştir (Ali Cem Akbulut Arşivi).

KAYNAKÇA

- AKBULUT, Ali Cem. (2015). Âşık Kul Hüseyin ve Kul Hüseyin Kolu Âşıkları. Ankara. Ali Cem Akbulut Arşivi.
- ASLANOĞLU, İbrahim. (1984). Âşık Veli Hayatı-Kişiliği-Değişleri. Ankara. Âşık Haydar Özdemir'in Değiş-Beste ve Duaları, Yer ve Tarih yok. 79-80.
- Âşık Selmanî. (2008). Batın İlmi Divanı. İstanbul.
- BURAN, Ahmet. (2006). Nimri Dede Hayatı ve Şiirleri, Elazığ.
- ÇAĞLAYAN, Alper. (1994). Seyyid Süleyman, Baskı yeri yok.
- ÇETİNKAYA, Sevtap. (2006). Âşık Mehmet Kızılgöz Hayatı ve Şiirleri, Yayınlanmamış Lisans Tezi. Sivas.
- ÇEVİK, Mehmet. (2007). Âşık Sefil Ali Hayatı- Değişleri. Çorum.
- ÇİMEN, Halil (Âşık Borani). (2005). Çorumlu Efsane Ozan Deli Boran. Çorum. Doğan Kaya Arşivi.
- GÖK, Hacı Sıtkı. (Tarihsiz). Dini ve Ahlakî Öğütler, Baskı yeri yok.
- GÜZEL, Abdurrahman. (Tarihsiz). Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı. Ankara.
- İmam-ı Yafî. (1980). Kur'an-ı Kerim'in Havas ve Esrarı. Çev: Hami Erin. İstanbul.
- İVGİN Hayrettin; ÜNAL, Ömer; ÖNCÜL, Fahrettin. (2009). Yozgatlı Hüznî-Hizbî Baba Hayatı. Ankara.
- İVGİN, Hayrettin. (2005). Hüsne Mağrur Olma. İstanbul.
- KAYA, Doğan. (1999). Âşık Ruhsatî. Sivas. KAYA, Doğan (2007). "Dinî-Tasavvufî Türk Şiirinde Yeni Bir Tür: Ayetleme". Folklor/Edebiyat, 2007/1, S. 49, Ankara. KAYAOĞLU, Taceddin; KIRTAN, Mahmut. (2006). Bayburtlu Hicranî. İstanbul. KOCA, Turgut. (1990). Bektaşî Nefesleri ve Şairleri. İstanbul.
- OĞUZ, M. Öcal. (1988). Yozgatlı Hüznî. Ankara.
- Ozan Sinemi. (2007). AN-DER 2007 Şiir Antolojisi. Ankara.
- PİROĞLU, Hüseyin. (1992). Evliyalar Yatağı Anadolu. Ankara.
- TEKTAŞ, Musa. (2006). Muhabbet Gülleri. Ankara.
- TEMİZKAN, Mehmet. (2015). Türk Halk Şiirinde Sureler ve Ayetler. Konya.
- TURAN, Fatma Ahsen; UYSAL, Başak; UĞUR, Kadir Gökhan; SARIYILDIZ, Ayfer. (2010). Sazın Sözü Ustaları. Yaşayan Halk Şairleri II. Ankara.